Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

CONVERSIONE MORBI BENIGNI IN MALIGNUM SIVE GENERATIONE VENENI IN CORPORE PER IMPERITIAM MEDICI,

QVAM

IN ALMA REGIA ET ELECT. FRIDERICIANA,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRID. WILHELMO

REGNI BORUSSIÆ ET ELECTORATUS BRANDENB.

AC PROVINCIARUM HÆREDE &c. &c.

PRÆSIDE

DN. FRIDER. HOFFMANNO

D. MED. ET PHIL. PROF. PUBL. MEDICO REGIO ET ELECT. AULICO

atque h. t. FAC. MED. DECANO,

PRO LICENTIA

Summos in arte medica Honores & Privilegia Doctoralia

adipiſcendi,

ad d. XII. Decembr. MDCCI. horis ante- & pomeridianis

Publicæ Eruditorum diſquiſitioni ſubmittet

CHRISTIANUS ZWEIGEL.

Vratisl. Sileſ.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Typis JOHANNIS GRUNERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

CONVERSIONE MORBI BENIGNI IN MALIGNUM, SIVE GENERATIONE VENENI IN CORPORE PER IMPERITIAM MEDICI.

PROOEMIUM.

PLura in Medicina ſæpius eveniunt, quæ tum à ſcopo Medici, tum à Medicaminum effectu planè ſunt aliena, & quæ evenire nec poſſe nec debere peritior quidam crederet. Etenim inexhauſta naturæ microcoſmicæ vis ac potentia eſt, præſertim in certis individuis. Quandoque ita favori Medicorum natura militat, ut etiam contrariorum remediorum uſum in commodum ſuum convertat, interdum autem præter omnem exſpectationem remedia optimâ ratione adverſus vim morbi oppoſita ſpernit, eludit, eorumque operationi reſiſtit, ut ægerrime ſcopum ſuum Medicus conſequi poſſit.

poſſit. Sunt hæc fata naturæ, quæ vel in bonam vel in malam ægrotorum ſæpiuſculè cedunt partem. Majus autem quid eſt, tale fatum, quod ægro accidit per errorem, culpam vel ignorantiam Medici. Turpe equidem dictu eſt, aſt minime inficiandum, perire multos ex medentum inſcitia, qui morbi naturam ac genium non penetrant, neque individua aut morbi tempora dignoſcere ſciunt, ſed perversâ plane methodo vel medicina utuntur, quô fit, ut non modo vehementia morbi augeatur, ſed & inſolita & exitioſiſſima ſymptomata provocentur, quin imò morbus benignus in malignum funeſtum in modum convertatur. Imitantur hac in re imperiti Medici malos advocatos, qui bonam cauſam ſæpius peſſimè defendunt, vel eam incauta tractatione ita lædunt, ut nullius remedii ſpes amplius maneat relicta. Per exempla hoc confirmare, quod ad forum noſtrum attinet, cum quotidiana ubivis exſtet experientia, nimis foret longum; id tantum in præſentiarum evincere conabor, temerarium & imperitum Medicum præpoſterâ ſua methodo formale venenum intus in humani corporis fluoribus de novo producere & generare poſſe, ex humore & materia in ſe malignitatis experte. Credidi argumentum hoc eſſe in praxi Medica haud ignobile, quod mereatur accurrationem evolutionem & tractationem, quam ſub favore divini ſuſcipere jam loco ſpeciminis inauguralis placet.

§. I.

§. I.

CUm demonſtrare animus ſit, formale venenum per male & intempeſtivè adminiſtrata medicamenta poſſe Corporis noſtri ſuccis ingenerari, quod vitales motus pervertere & præſentiſſimum exitium afferre ſit idonem, perquam utile fore cenſeo, prius exponere, quid per venenum intelligamus. Conſtat autem unanimi Medicorum ſententia, veneni naturam & eſſentiam in eo poſitam eſſe, ut brevi tempore & valdè exili quantitate totius corporis œconomiam evertat, motus vitales & animales turbet vel planè deſtruat. Videntur autem hæc quatuor eſſe eſſentialia veneni requiſita, ut exiguo tempore adeoq; celeriter operetur, ſecundo ſi quantitatem ſpectes paucâ mole damnũ, tertiò Spaſmos inducat & Sangvinis motus invertat viresque deſtruat. Quarto ut medicamentorum vires ſi ſanguini & ſucco nerveo com̃ixtum fuerit, eludat. Equidem non ignotum eſt, veneni nomen latius paulô extendi, adeò ut etiam omnis valida morbi cauſa & corruptionis ſpecies in corpore malignitatis & venenoſitatis titulum in praxi medica recipiat. Nos autem ſtrictè hic vocabulum hoc ſumimus, reſpiciendo maximè ad ejus actionem non tam corpoream, ſed virtualem quâ celerrimè validiſſimas deſtructorias ſangvinis & ſpirituum motiones ſuſcitat.

§. 2. Id itaque hoc loco jam annotare aggredimur; poſſitne tale venenum in animalis corpore naſci, vel à Medico per medicamenta naturâ ſuâ virulentiæ expertia generari atque produci? Hanc ſcitu & explicatu digniſſimam rem antequam diſſolvamus, opus

eſt ut prius notas eſſentiales & ſymptomata propria accepti veneni pernoſcamus, ut ex his cognitis diſcernere poſtea queamus, num ſimiles proficiſci à veneno per artem ingenerato poſſint. Tametſi autem ſymptomata pro diverſa veneni indole varient, in eo tamen maxime convenire videntur, quod poſt epotum lethale venenum repentina virium proſtratio cum Syncope, pulſuum defectione extremorum refrigeratione & auxietate incredibili ſequantur, quibus jungi ſolent ſingultus, morſus & ardor ventriculi, atrociſſima abdominis tormina, cardialgiæ, & ejectiones nigræ vel per vomitum vel per alvum, urinæ ſuppreſſio vel mingendi deſiderium: tandem circa animales functiones inſania, tremores, rigores, vertigo, epilepſia, artuum convulſiones ſe ſiſtunt, quæ vitæ comœdiam claudunt. Ubicunque autem eadem vel ſimilia licet non omnia confeſtim oriantur ſymptomata, ibi venenum vel veneno ſimile quippiam præſens eſſe dicendum eſt. Non tamen hic prætereundum ſilentio eſt, quod ſicuti venena gradu differunt, & alia aliis ſunt valentiora, ita etiam operationes & effectus quos edunt gradu quodam ſint diſtincti, tam ratione vehementiæ, quam ratione celeritatis, cum unum præ altero celerius vel tardius agat & noceat.

§. 3. Perſpectis jam ſignis & ſymptomatibus venenorum propriis, devolvimur jam ad principium eorum agendi & operandi. Veteres fere omnes ad occultas qualitates & ſpirituoſam quandam actionem refugium ſumſerunt; verum enim vero nos, ſub hodierna Medicinæ facie, ubi ex motuum legibus & materiæ affectionibus, ſive mechanice tam ea quæ in-

macri-

macrocoſmo, quam in microcoſmo eveniunt, ſolide & curioſe ſolent eyplicari, contenti talis modi inanibus vocabulis eſſe non poſſumus, ſed quæ propinquiora ſunt, & quæ in ſenſus incurrunt principia debent in ſubſidium advocari. Jam verò ſi univerſam claſſem Venenorum, quæ largá manu in triplici regno proſtant & lethalibus infamata exemplis ſunt, paulo attentius perluſtremus, ex perimenta faciendo per ſenſus & à poſteriori judicando, certiſſime apparebit, univerſa, quæ veneni nomine vulgô ſuſpecta ſunt, ex partibus compoſita eſſe ſummè tenuibus, agiliſſimis, adeoque penetrantisſimis & mobiliſſimis, denique etiam acerrimis cauſticis, corroſivis plus minus ſulphuri immerſis, quibus inſtar fulguris totum corpus perreptant, poris nervorum ac fibrillarum intimius ſe inſinuant, quas validiſſimè arrodunt, vellicant, ſtimulant, ſicque horribiles ſpaſmos efficiunt, quos mox totius circuli ſanguinei ingens turbatio, omniumque excretionum immutatio & functionum corporis impedimentum ſubſequitur. Brevibus: Venena agunt validiſſime, circulum ſangvinis a quo vita pendet, invertendo, idque per ſubſtantiam corpoream ſumme corroſivam, quod aſſertum clariſſimum apparebit, ſi paulo ſpecialius per exempla ire velimus. Tarantula, Scorpio, Aranea, Cantharides, Vermes majales ſale cauſtico ſumme tenui inflammatorio veſicante prædita ſuut, ut etiam in corpus nec externe, nec interne ſine noxa quadam adhiberi poſſint. Ex vegetabilium cenſu, purgantia validiora, uti gummi guttæ, euphorbium, elaterium, Colocyntidem, cataputiam, eſulam, veneni quid alere, conſtans practico-

rum

rum ſententia eſt, cum ſymptomata graviſſima, ſpaſtica & inflamatoria, quæ eorum improvidum uſum ſequuntur, id diſerte oſtendant, jam autem non alio, quo operentur principio, quam acri tenui cauſtico, tam guſtus, quam veſicans & erodens fauces, inteſtina, nec non ſtimulans nares virtus prodit. Napellum, cicutam, aconitum & fungorum nonnullorum ſpecies deleteriam & exitialem vim poſſidere, triſtisſimis paſſim exemplis notatum eſt, quo autem alio quam cauſtico igneæ naturæ penetranti operentur elemento, adhuc nemo reperit. Inſuper hioſcyamus, mandragora & ſolanum ſic dictum furioſum inter comperta & multiplici experientiâ teſte venena referre nemo dubitat. Agnoſcunt & hæc nullum aliud principum, quam fœtidum quoddam ſulphur, cui ſalina, acria cauſticæ indolis ſpicula immerſa ſunt. Ex eodem genere etiam eſt tabacus, cujus oleum vulneri inditum Borellus credidit ſumme venenatum. Emetica etiam & purgans vis, nec non inſolentia tetra, quæ recentes potatores afficiunt pathemata id faciunt teſtatiſſimum. Ex Minerali regno non reperiuntur tur potentiora vitæ deſtructiva, cum ex hoc regno deprompta plane abludant à natura noſtra, quam Mercurius acidorum additione cauſticus factus, Antimonii regulus ejusque vitrum, viride æris Venerisque Vitriolum, quæ cuncta & carnes & oſſa corrodendo produnt ſuam cauſticam & ſepticam acrimoniam. At vero non ſufficit in veneno corroſiva & acris qualitas, verum etiam ſumma & ſtupenda partium tenuitas & exiguitas requiritur. Viſitur illud ipſum manifeſte in peſte & iis malignis febribus, quæ

ex

ex miaſmate contagioſo originem ſuam ducunt; tenuiſſima enim quædam aura & vapor eſt, qui mediante aëre catholico illo effluviorum receptaculo vectus & cum ſaliva communicatus ad ventriculum deſcendit & mox in totius corporis ſphærâ ſummas motuum vitalium anomalias producit. Quam exigua moles ſit ſalivæ, quæ per canen rabidum, viperas, tarantulam, morſu vel ictu immittitur, facile intelligi poteſt; nihilominus atrociſſima in toto Corpore pathemata ſubſequuntur. Ex omnibus metallica & mineralia, partium ſoliditate & firmitate conſtare videntur, nihilominus operationes validiſſimæ, quæ paucam portionem aſſumpti arſenici ſublimati, vitri antimonii excipiunt, in diſſitis etiam corporis regionibus ſatis ſuperque oſtendunt ſummam partium agilitatem ac tenuitatem; Minime enim hoc loco cenſendum eſt, dicta hæc ex mineralibus venena ſolâ corroſivitate & ventriculi ac inteſtinorum eroſione ſuam ludere tragœdiam, cum notum ſit & vulnera & ulcera in hiſce partibus conſiſtere poſſe ſine præſenti vitæ diſcrimine & atrociſſimorum talis modi, quæ veneni naturam excipiunt, productione. Tenuis itaque & ſumme penetrans corroſivitas eſt, quæ tam potenter in præfatis venenis nocet, quæ totum corpus derepente pervolat, quæ nervorum ac membanarum porulis ſeſe inſinuat, ſubtiliſſimum ibi contentum fluidum in inordinatas motiones ſuſcitat. Summa hæc partium tenuitas in cauſa quoque eſt, quod per medicinam tam ægre ſymptomatibus à veneno inductis auxilium ferre poſſit Medicus, Minutiæ enim hæ nunquam moræ vel quietis ſunt patientes, ſed ſemper in perpetua motione

tione ac actione verſantur, unde nec mutari nec ligari vel irretiri commode poſſunt: Neque Medicinæ eas in partes ac poros datur facilis aditus atque ingreſſus, qualem habent ob ſuam penetrantiam venena. Optandum itaque vehementer foret, ut ea, quæ ſpecioſo titulo vulgò alexipharmacorum celebrantur, melius ſuam in domando & emendando veneno proderent efficiaciam, quàm revera accidit.

§. 4. Equidem non me latet, moneri hic poſſe, cum ejusmodi ſtupenda partium exiguitate cauſticam virtutem non poſſe conſiſtere: at verò qui non hoſpes in phyſicis eſt, facilè animatvertet, propoſitionem hanc repugnare experientiæ. Magnetis enim effluvia, ex ſolido corpore emanantia minutiſſima, per vitrum aliquot libris mercurio repletum, item triginta orbes ſtanneos operantur & acum ferream libere in aëre ſuſpenſam movent. Unum granum plumbi ingentem maſſam argenti, unicum ſtanni granum magnam copiam auri ductilitate ſuâ privare artis chimicæ peritis non ignotum eſt. Veneris granum per Spiritum volatilem urinoſum mirifice virtutem, tincturam & ſaporem ſuum extendit. Ita quoque vidi apud *Dn. Præſidem* exiliſſimam doſin pulveris vegetabilis uncias octo ſpiritus vini imprægnaſſe ſaturato pereleganti purpureo colore. Silentio transmittimus alia experimenta, quorum hoc vulgatiſſimum ad illuſtrationem noſtræ materiæ meretur attendi, nempe pauca Zibethi effluvia naribus hyſtericæ ſuſcepta in momento animi deliquia cum ſtrangulationis metu, & mirabilibus partium ſpaſmis iuducere idonea eſſe; ex quibus merito concluditur cum tenuitate & ſubti-

litate

litate partium earum texturam, figuram, virtutem utique ſubſiſtere poſſe.

§. 5. Ex hiſce adductis perſpicuum eſſe arbitror, non ab occultâ quâdam ideali ſpirituali vel aſtrali vi dependere venenorum agendi efficaciam; ſed in ſola magnitudine, figurâ ac diſpoſitione partium mechanicâ collocatum eorum agendi principium eſſe; quæ ſententia, ut clarior appareat, demonſtrabimus ſolius texturæ immutatione venenum virulentiâ ſuâ exui & contra, corpus vehementiæ pernitialis expers per eandem rationem in formale venenum poſſe transmutari. Evidentiſſimè id videmus in Arſenico, Regulo antimonii & Mercurio ſublimato, quæ potentiſſima, omnium conſenſione, ſunt corporis deſtructiva, horum quodvis ſeorſim, quando cum ſulphure metallico amicum init conjugium ſicuti id conſpicitur in magnete arſenicali antimonio regenerato & ainnabari antimonii, protinus omni virulentia orbantur, ut etiam tutò, imò ſine noxà intra corpus queant admitti. Et contrariâ ratione nitrum & vitriolum innoxia corpora ſunt, quin imò magnæ efficaciæ remedia, nihilominus ſolo forti igne mutatá eorum texturâ ac figurâ, in ſumme corroſivos liquores vertuntur. Aurum & argentum in pulvere ſine damno imò cum effectu quodam laudabili propinantur; à ſpiritus nitri autem & ſpiritus ſalis paucâ quantitate, quæ per ſe non nocet in noxia & corroſiva concreta mutantur, id, quod multo magis conſpicitur in argento vivo ſi ipſi additur ſpiritus ſalis, cum utrumque citra damnum corpori humano poſſit offerri.

 §. 6

§. 6. Quodſi itaque, ut modo demonſtratum eſt, veneni actio in ſolâ mechanicâ partium diſpoſitione fundetur, & ex materiæ duplicis per ſe benignæ commixtione ſiſti & de novo produci poſſit virulentia, quæ in ſolâ tenuïtate partium cauſticarum acerrimarū conſiſtit, quidni etiam vero ſimile ac poſſibile eſt, in corpore noſtro diverſis ſuccis imò per imprudentem medicinam & medici incuriam variâ factâ mixtione reſultare & progigni malignæ indolis principium morboſum poſſe. Cum autem notæ & characteres veneni quatuor à nobis notentur: nempe (1) ſumma partium tenuitas, (2) earum corroſiva acrimonia, (3) quod celeriter & in pauca mole per totum corpus motuum alterationes & immutationes præter naturam efficiat & (4) quod præſtantiſſimis remediis non obtemperet; perſpiciemus jam, an hæc ipſa apportunè præſenti noſtro ſcopo ac negotio poſſint accommodari.

§. 7. Exiſtimamus igitur (1) in variolarum & morbillorum morbo nec non purpurâ & petechiis poſſe à Medico generari formale venenum duplici nempe ratione, ſi materiam in cute apparentem retropellat, & (2) ſi nimis calidis ſpirituoſis & ſanguinem exagitantibus utitur. Foveri dictos hos morbos à priucipio quodam materiali acris cauſticæ indolis, nemo dubitabit, qui conſideret pruritum, fibrillarum cutis eroſionem & ſtimulum illum, antequam materia foras ejiciatur in partibus membranoſis, qui per vomitus, diarhœas, ſpaſmos, anxietates tormina ſe ſufficienter prodit. Quin imò medicamenta inviſcantia, diluentia, acrimoniam contemperantia, acrem materiæ morboſæ genium ſatis patefaciunt. Quandocunq;

mate-

materia hæc exitioſa cauſtica ex ſangvinis oleoſi & viſcidi contextu explicata, decenter per cutis ſpiracula & & glandulas expellitur, evaporat, in pure oleoſo probe contemperatur, placidè & tranquillè univerſa peraguntur ; Citiſſime vero lethale venenum producere poteſt Medicus, ſi tranſpirationem & per habitum cutis difflationem hujus materiæ impediat, quod tum per ingentem corporis refrigerationem tum per opiata aliaque ſedatur nimiâ in copiâ propinata, uti talia exempla nobis notiſſima ſunt, fieri facile poteſt: Mox enim hujus materiæ in corpus retrocesſionem, presſo pede ſequuntur, anxietates ſummæ, virium proſtratio, pulſus defectio, animi deliquium, delirium convulſio & mors, medicamentis niſi mox in principio adminiſtratis, rarò felicem effectum præſtantibus. Cauſa, qnare tam virulenter ſeſe exerat materia hiſce in morbis retropulſa, quæ tamen antea cum ſuccis & ſanguine mixta videbatur omni malignitate orbata, hæc nobis videtur, quamdiu principium, quod naturæ mirocoſmicæ ſummo infenſum eſt, quale cauſticum ſpirituoſum ſub in volucro partium oleoſarum delitefcit, omni noxia activitate privatum eſt ; ſimulac autem ex hiſce ſeſe evolvit, explicat & ſui juris fit, indolem ſuam acrem canſticam prodere incipit. Tale jam ſi debitè per emunctoria expellitur, omnia fauſtò atque auſpicatò cedunt, quando autem talis materia in porulis ſubſiſtens & moram nectens per continuum transfluxum materiæ ſubtilis æthereæ, inteſtinamque agitationem ſubtilior & acrior redditur, & rurſus cum lympha & fluido nerveo ac ſanguine miſcetur, non talem nexum qualem habuit, invenit, uti in inferioribus

 fuſius

fuſius demonſtrabimus, ſed inſtar veneni ſubtilis, corpus pervadit, & truculenta ſymptomata & ſpaſmos horribiles producit.

§. 8. Secundo loco principium illud tenue acre in variolis, morbillis, petechiis, imò purpura peccans, manifeſtâ imbuitur virulentiâ, per intempeſtivum calidorum, ſuderiferorum & ſic dictorum fortium expellentium abuſum. Peccatur in eo toto die, dum imperitiores non modo per hypocauſtum & lectum præcalidum, ſed & medicamina, quæ ſangvinem accendunt, uti ſunt volatilia oleoſa regni vegetabilium & animalium præpoſtere vi quadam excretionem & ejectionem materiæ peccantis per cutis habitum urgent. Clariſſime teſtatur experientia, imò hinc inde ex obſervationibus hanc in rem notatis conſtat, complures hoc modo fuiſſe interfectos, qui poterant ſervari, utpote graviſſima ſymptomata, nempe anxietates maximæ, hæmorrhagiæ enormes, virium cum animi defectione everſiones, quin imo deliria, convulſiones horum incautum uſum conſequi plus vice ſimplici vidimus, cum ex adverſo, ſi blandioribus temperatis, acrimoniam demulcentibus & quæ nimium ardorem deprimunt, morbus tractetur, univerſa feliciter eveniant, placideque ac tranquillè morbus ſua decurrat tempora & laudabilis cum euphoria materiæ hoſtilis à ſangvine fiat ſequeſtratio & ad corporis habitum protruſio. Ex hiſce patet optima & tutiſſima alias remedia, non legitimo tempore imprudenter adhibita, nocentiſſima eſſe.

§. 9. Cauſam ſingularis hujus effectus, ſi inquiramus non alia occurrit, quam quod per ejusmodi remedia

media materiæ dictis in morbis peccantis textura & Κρᾶσις ita invertatur ac immutetur, ut venenum æmuletur. Dictum fuit in ſuperioribus, venenorum naturam in ſubtiliſſimâ & penetrantisſimâ acrimoniâ poſitam eſſe. Jam autem ſal acre dictis in morbis delinquere nemo negabit; hoc igitur ſi motu inteſtino ſangvinis calido, quem volatilia & ſudorifera ſuſcitant, excrementitia hæc ſalia, valde agitantur, atteruntur, ſicque ad ſummum volatilititatis gradum accedunt, intimioris admiſſionis fiunt & ſic plus damni inferent, quàm antea ſub textura crasſiori. Accedit & illud, quod ſæpius natura & conditio hæc nimii caloris ſit, quod partes heterogeneas cum corpore mixtas non tàm ſeparet, quàm intimius eas combinet atque conjungat. Perſpicimus id clariſſimè in experimentis quibusdam chimicis. Ita exempli gratia ſal tartari cum ſulphure remixtum igne ſi tractetur & fundatur, ſulphur non totum avolat in auras, ſed firmiter implicitum manet, cum particulis tartari alkalinis, quod vel ex colore rubicundo, ſapore fœtido, & Tinctura ſulphuris, quæ cum ſpiritu vini extrahitur, luculenter apparet. Simili ratione ſulphur vulgare cum ſtanno, plumbo vel argento mediante igne fuſum, etiam vehementiſſimo dato igne ab hiſce non ſeparatur, ſed metalla friabilia reddit & ſtrictiſſimè cum ipſis manet unitum. Quod ſi autem dictæ mineræ, vel ſalia alkalina ſulphurata leni calore ſeu igne calcinatorio ſubjiciuntur, ſulphuris ſeparatio & evaporatio cōmode poteſt obtineri. Quapropter etiam in corpore noſtro vehemens inteſtinus calor ſordes excrementitias non tàm ſeparat, quàm eas cum ſangvine & lympha

arctius conjungit. Unde videmus ſecretionem & excretionem omnis materiæ peccantis fieri magis ſub calore ſangvinis temperato & per blanda diaphoretica, quàm ſub magno ardore.

§. 10. Datur & alius modus, qui venenum dictis antea in morbis in corpore noſtro conſtituat, qui eſt, ſi critica & ſalutaris excretio per medicamenta anodyna motum ſiſtentia impediatur. Poſſem hic recenſere aliquot mihi nota exempla, ubi in variolis plus juſtò adhibita papaveracea, theriacalia præcipitaverint ægrum, qui alias benè ſe habebat, in maximum periculum. Sic memini ante aliquot annos generoſi juvenis ex variolis laborantis quæ benignè ſatis ſe habebant, cum autem præter neceſſitatem Medici medicamentis continuô utebantur, quorum præcipua virtus erat, incraſſans anodyna, effectum eſt, ut præter omnem exſpectationem juvenis circa diem decimum auxietate, ſopore, tremore, convulſionibus fuerit correptus quæ ſine omni dubio niſi maturè medicamentum analepticum & volatile diſcutiens fuiſſet propinatum, ægrum jugulaſſent, qui tamen per divinam gratiam fuit ſervatus. In pueperarum purpura ſimiles tragici caſus mihi noti ſunt; ubi Medici nimium utentes anodinis id effecerunt, ut anxietas, animi defectio virium langvor & inſultus apoplecticus lethalis inde fuerit ſuſcitatus. De malignis morbis & febribus res notisſima eſt; opiata nempè hic vera eſſe venena. Obſervatione enim hoc loco perquàm dignum eſt in omnibus morbis acutis, qui cum excretione juncti ſunt Medicum peccare poſſe utroque modo, nempe vel nimium commovendo vel nimium

motus

motus ſiſtendo, *illa* ratione venenum in corporis ſuccis remanet & ſubtilius redditur & ſic etiam in corpore relinquitur accumulatur & morâ pejus redditur. Ex quibus clarisſimè intelligitur pendentem horum morborum medicationem in eo maximè ſitam eſſe, ut ſciat Medicus in temperato motu cuncta ſervare ſive motus moderari, exceſſivos compeſcendo langvidos autem revocando.

§. 11. Deinceps non modo in morbis acutis, verum etiam in Chronicis, dictis imò adhuc aliis modis fabricari in corpore venenum poteſt. Exemplo ſit nobis ſcorbutus, ubi per experientiam deprehenditur, ſi ſudores conſveti, fœtidi pedum per adſtringentia terrea v. g. calceis inſperſa ſiſtuntur, gravisſimé inde luere ægros. Ita vidimus vertiginem, dolores præcordiales, aurium tinnitum, auditus gravitatem, difficilem reſpirationem, ventris immanes torſiones, & vagos in artibus dolores ortos qui per plures annos nulla arte vel conſilio abigi vel ſanari poterant. Cauſa eſt conſpicua, materia enim ſudoris acris volatilis & vaporoſa eſt, quæ ad extremos relegata artus majus ibi concipit vitium, hæc dum repellitur & veſtigia ſua relegit, nervoſis partibus longè magis quam antea eſt infeſta, & ægerrimè rurſus vel corrigitur, vel evacuatur. Ita etiam comparatum eſt in quàmplurimis aliis affectibus v. g. in podagra, ubi excrementa volatilia vaporoſa & cauſticæ indolis ad membranas tendinoſo, nervoſo glanduloſas, pedum articulos colligantes deferuntur; hæc ſi adſtringentibus, poros obſtruentibus vel nimia refrigeratione repelluntur ad interiora, non alia, qnam quæ ex ve-

 neno

neno ſolent proficiſci mala & ſymptomata ſeqvuntur. Nempe fiunt exinde immanes dolores ventriculi & inteſtinorum, cardialgiæ, aſthmata convulſiva, febres, deliria, incredibiles anxietates, ſopores, motiones convulſivæ, virium langvores alvique adſtrictiones, quæ nec præſtantisſimis nec ulla arte vinci ac ſuperari poſſunt, ut plerumque poſt diuturnas immanes pasſiones tandem fatis cedere cogantur. Latius, hæc omnia deducta & compluribus exemplis illuſtrata leges in Diſſert. *Dn. Præſidis de Podagra retrocedente in corpus.*

§. 12. In ſcabie aliisque exulcerationibus & defœdationibus cutis, nec non capitis tinea & achoribus, ſerum falſum, acre in ſubcutaneis glandulis ac vaſculis ſtagnare & cutis fibrillas, erodendo deſtruere nemo inficias ibit: quàm atrocia & veneni effectus, æquantia pathemata, hos excipiant affectus ſi cutis conſtrictione facta, tum per nimia frigora, tum per poros obſtruentia & inviſcantia ungventa, exitus materiæ excrementitiæ præpediatur, eaque in corpus repellatur res in foro medico notisſima eſt. Communisſima ſunt febres acutæ imò malignæ, convulſiones, epilepſiæ, aſthmata tormina aliaque non admodum disſimilia pathemata, quæ à veneno hauſto ſcaturire ſolent, *v. Miſcell. Curioſ. Dec. II. Anno I. p. 93. & Dec. II. Ann. V. p. 451. & Trincavellius Lib. II. Cap. VI. de ratione curandi partium corporis humani affectus:* Cauſam cœcitatis à ſcabie retropulsâ obortam *vid. Dec. II. Ann. VIII. p. 255.* Ulcera diuturna ſi conſolidentur, omisſis internis depurantibus & evacuantibus in longè majus periculum conjiciunt ægros. Inſtar omnium ſit exemplum nobilis

iſtius

iſtius, cujus *Timæus à Güldenklee Lib. I. de affect. Capitis Caſu XXVIII.* meminit. Cum enim hic ipſe ab ulcere multis annis durante liberaretur, elapſo menſe incidit in vehementiſſimos capitis dolores, in ſputi foetidi per tusſim rejectionem. Plura exempla collecta vide *in Miſcell. curioſis Decur. II. A. V. p. 318. & Dec. II. A. VIII. p. 197.*

§. 13. Gravius autem venenum exſurgit, quando excrementitiæ ſalinæ volatiles ſordes, quæ ad cutis habitum relegantur, intempeſtivè facta inunctione mercuriali ad interiora pelluntur. Ita narrat *Riedlinus Lin: Medic: Anno 1696. Menſ. Maji obſ. I.* de ancilla quadam quæ horrenda ſcabie laboravit, tandem poſt inunctionem binis vicibus factam incidit in epilepſiam. *Hildanus in Epiſt. ad Michaelem Doeringium, p. 1184.* refert nobilem arthritide nodoſa & fœda ſerpigine laborantem unguento mercuriali inunctum fuiſſe, ex quo ſalivatio primum vehementior tandem gangræna & ſphacelus, denique mors ſecuta ſunt. Quænam mala funesta, cingulum mercuriale à ſene arthitrico, in remedium ſcabiei adhibitum, cum ſalivatione lethali ſecuta ſint, pluribus refert *Hoechſteterus obſerv. Decur. III. Caſu XI.* Nuper Lipſiæ ſtudioſus ſcabie laborans, unguento ex Mercurio & ſulphure eam tollere tentabat, inde autem in iliaca tormina conjectus fuit, quibus miſerrimè correptus, diem ſuum obiit. Et cum quotidiano compertum ſit experimento, hydrargyrum foris illitum in corpore minus præparato & ubi languida tranſpiratio eſt, & impuris ſalſis excrementitiis ſordibus cutis ſcatet, horrenda & lethalia ſæpius celerrimè inferre pathemata, non aliter judicari poteſt, quàm quod ma-

teria peccans non modo ex prohibita evaporatione, majorem pernitiem contrahat, ſed & ab admixtione hydrargyri, quod unione cum ſalibus totum ſepticũ fit, majorem ſævitiam adipiſcatur, unde commendatisſima practicis, qui ad rebelles morbos domandos extrinſecus utuntur hydrargyro, eſſe debet regula, ut omnibus viribus, omniq; cura acrimoniam humorum temperent & motum ſanguinis ad partes extremas ſeu habitum corporis dirigant, ne quid venenoſi humoris ex cute in corporis penetralia transmittatur.

§. 14. Quemadmodum autem acuti morbi, ubi excrementorum acrium ſubtilisſimorum copia peccat ex nimio ſanguinis motu per volatilia ſudorifera exitioſiſſimam ſuſcipiunt naturam, ita etiam nonnulli Chronici ſatis alias benigni, qui ſalinam acrimoniam pro cauſa & fundamento agnoſcunt, mirum exacerbantur, deleteriamque indolem contrahunt ex intempeſtivo volatilium abuſu. Quartana morbus eſt extra controverſiam periculi expers, nihilominus ex vehementi ſudatione, frequenti volatilium uſurpatione, degenerat in affectum periculi plenum dum capitis dolor & purpura incorrigibilis exinde ſæpius naſcitur, notante id *Wedelio, in Amoen. Materiæ* med. *L. II. Sect. II. Cap. VI.* Febris tertiana præſertim epidemica ex principio ſalino acri bilioſo, noſtra ſententia originem ſuam ducit, ſive hoc ipſum per tempeſtatum anni præternaturalem conſtitutionem & inde pendens aeris vitium, ſive per pravam diætam & transſpirationem interceptam in corporis ſuccis fuerit productũ, quod anxietatibus moleſtâ vomitione, ſenſionibus ſpaſmodicis, labiorum exulceratione ſatis ſe mani-

feſtat

feſtat. Hanc febrem, ſiquis ineptè tractare velit, per alexipharmaca, tinct. bezoardicas, ſalia, volatilia & actu ac potentia calida ſitim & calorem inexſtinguibilem cum delirio provocabit, & ſimplicem facilè in duplicem, intermittentem in continuam transmutabit. Conſentit quoque hanc in rem *Wedelius* l. c. qui ſcribit, à ſpiritibus volatilbus C.C. & viperarum in intermitentibus adhibitis eas redditas fuiſſe continuas: ita & *Excell. Rivinus* Præceptor ætatem colendus mihi retulit, de ſtudioſo quodam tertiana laborante qui ſingulis paroxyſmis bezoardicæ tincturæ portionem aſſumſerat, & inde ſe in febrem continuam cum ſummo ardore & ſiti conjecerat. Hac præterita æſtate vidi cura perverſa, & ſpirituoſorum abuſu tertianam mutatam in malignam cum petechiis & purpura, quæ ægram extinguebat.

§. 15. Scabies ſatis benignus morbus eſt, ſi rectè tractetur, per nimis calida verò & ſudorifera exitialis reddi poteſt. Facit hanc in rem nuper notatus caſus: Vir honeſtus ſcabie per plures annos vexatus, quærebat ubivis auxilia, ſed incaſſum; ſuaſum tandem fuit Laconicum balneum, quo per aliquot dies uſus eſt, & largiſſimè ſudavit, quo autem vires largisſime conſum ſit, quas infirmas reſtaurare tentabat liberaliori vini Seckt hauſtu; fefellit autem ſucceſſus, & mox in febrem malignam cum petechiis & purpura alba, qua etiam exſtinctus fuit, incidebat. Lues venerea à cauſtico putredinoſo & coagulante principio foveri, ſymptomatum ortus ac geneſis edocet. Notum autem nobis eſt exemplum, ubi juvenis 24. annorum, truculento hoc malo afflictus ob continuum ſudoriferorum uſū ab empirico adminiſtratum, irreparabilem virium defectum

 ſibi

ſibi contrahebat, doloribus, convulſionibus hinc inde partes occupantibus, quibus tandem mors ſuccedebat. In mentem quoque hic nobis venit caſus, ubi mulier ex mammarum cancro ad ulcerationem prono laborabat periculoſe, cujus perniciem volatilibus alexipharmacis crebrius propinatis edomare quærebat Medicus. pauco autem tempore miſerrima mulier puſtulis valde dolentibus, tumentibus, per totum corpus diffuſis corripiebatur, ſubſecuto virium langvore, ſyncope & morte. Adeo fixæ corroſivæ indolis materia inteſtinâ motione nimis exagitata & ſubtilis reddita, inſtar veneni per totum corpus penetrat & noxam infert præſentiſſimam. In praxi quid magis occurrit, quam quod ſcorbuticorum fixa ſalia, per eſſentias & ſpiritus præcalidos ſpecierum & herbarum antiſcorbuticarum in volatilitatis ſtatum redacta, & penetrantiora reddita, in inſtanti, auxietates, dolores, ardores, nervoſarum partium concuſſiones non ſine vitæ periculo cauſentur?

§. 16. Datur præterea alius modus, quo Medicus imperitus in morbis ab acrimonia ſalina ortis, venenoſam in corpore progignere poſſit materiam. Videlicet inter omnes convenit, arthriticos dolores à ſero tenui ſalſo acri membranas articulorum rodente excitari. Jam verò ſi quis per purgantia cauſtico ſale perfuſa, morbum hunc tollere intendat vel ſalinæ proſapiæ remediis copioſè utatur, ex facili virulenti quippiam producere valebit. In hujus ſententiæ illuſtrationem non poſſum non brevibus recenſere hiſtoriam, quæ ante aliquot menſes ſeſe obtulit *Dn. Præſidi*. Juvenis hic loci viginti ſex anorum in ſervitiis Illu-

ſtris-

ſtriſſimi viri conſtitutus, temperaturæ admodum cholericæ, corripiebatur arthritide vaga cum calore præternaturali, hic dolorum & temporis quod legitimā exigit cura impatiens, empirici ope utebatur, qui brevi dolorem ſe extingvere velle promittebat, quem in ſcopum ſæpius adminiſtravit purgantia fortiora, nec non pulveres ſalinos, & quod notabile fuit, pro ordinario potu, acetum vini cum aqua & ſacharo commixtum commendabat. Melius elapſa ſeptimana ſe habere viſus eſt æger, utpote dolores artus deſerebant, tandem ab omnibus quaſi immunis, veſte ſe induebat & ambulare volebat. Inſequente autem nocte præter adſtantium opinionem graviſſimis pathematibus torquebatur, delirabat vehementiſſimè & membrā hinc inde convulſionibus agitabantur, & inter eas ſpaſmus cynicus horribilis per multos dies conſpiciebatur, caruit omni ſomno & cibo, pulſus æqualis, ſed ſatis vehemens & paulo creber notabatur: Plura fuerunt in caſſum uſurpata, tandem viſus morbus eſt quaſi in furorem tranſiiſſe, dum ſtupendo robore inſtructus perpetuò ridebat vel cantabat, blasphemias atroces eructabat, & ex feneſtra ſe præcipitare moliebatur, adeò ut vix à tribus hominibus potuerit contineri. Perſeverarunt hæc cuncta per 14. dierum fermè ſpatium. Tandem pulvis mineralis, qui ex regulo antimonii medicinali, mercurio dulci, Nitro, Camphorā paucis guttulis adjectis eſſentiæ caſtorei & opii, compoſitus erat, repetito uſu mirabilem & divinam fermè tulit opem, utpote mox poſt ejus uſum, dolor priſtina loca occupabat, & manus abominabili tumore inflatæ conſpiciebantur, per totum quoque corpus ſudor,

qui

qui nullâ arte prius poterat extorqueri apparebat. Quo facto ſucceſſivè ſymptomata illa graviſſima exſpirabant, convulſiones deſinebant, & menti ratio reddebatur: memorabile autem eſt, pulverem hunc diarrhæam, lenem tamen ſimul concitaſſe, quæ per ſeptimanam fermè durabat. Interea æger analeptica & laudabili diæta nutritus vires & ſanitatem divina gratia recuperavit perfectam. Nullum hic dubium eſt, præpoſtera medicatione truculentam hanc naturam induiſſe affectum, utpote purgantia, acrimoniam cauſticam, veneno analogam, ſali morboſo addunt, & dum ſerum laudabile, quod diluendo ejus ferociam minuit, detrahunt, & ſal à conveniente cutis emunctorio introrſũ ad viſcera revocant, non poteſt non inde ratione acrimoniæ & penetrantiæ ſuæ multum augeri: Neque improbabile eſt ſalina remedia, quæ minus qvadrant morbis à ſale ortis, ſymbolum ſuum hic addidiſſe. Quamobrem non ſine ratione purgantia in podagra & arthritide maximoperè damnat *Sydenhamius Lib. de Podagra, dum ſcribit; Tam mei ipſius, quàm aliorum periculo compertiſſimum habeo, catharſin quovis tempore adminiſtratam, ita parum votis reſpondiſſe, ut malum, quod debebant averruncare & avertere accerſerent.*

§. 17. Ultimo loco ſubjiciendum adhuc aliquid eſt, circa mercurialium uſum: hæc ipſa imprudenter intrinſecus adhibita, graviſſimam non modo virium jacturam, ſed & imminens periculum producunt, & veri veneni naturam exactiſſime quandoque æquant, præſertim ſi in ſcorbuticis ſubjectis & in morbis ſalinis improvide uſurpantur; etenim vehementer, imò cruentas dejectiones cum atrocibus tormentis fœdam &

ſpha-

ſphaceloſam oris ſalivationem contracturas tremores, convulſiones, triſtibus id teſtantibus exemplis non raró excitant. Non aliâ atrocium hujusmodi ſymptomatum indagari poteſt cauſa, quàm quod atomi mercuriales in corpus diffuſæ ad mixturam ſalium in limpha contentorum corroſivam & virulentam naturam induant, non ſecus ac illud accidit in Mercurio ſublimato; quapropter prudentiores practici ab omni Mercurialium uſu abſtinent, niſi corporis fluores probè fluxiles redditi & à ſalibus fuerint depurati; Et eum in finem etiam convenientiſſimè inter lignorum decocta & balnea ad rebelles morbos edomandos, mercurialia tàm interne quàm externe ſolent adhiberi.

§. 18. Ex iis omnibus, quæ hactenus in medium adduximus, evidentiſſime apparere arbitror genuinum & formale venenum, tam natura quam agendi vehementia tale, Medici culpa in humano corpore poſſe produci atque elaborari, idque variis modis, qui tamen omnes in eo conſpirant, ut ſalia morboſa acris & erodentis indolis vel nimium ſubtiliſando augeantur vel morâ acriora in emunctoriis reddita revocentur aut diu in corpore detineantur nec debite eliminentur, vel etiam per aliâ corroſiva adjecta eorum virulentia adaugeatur: Quod tum nimis volatilia ſpirituoſa tum opiata, purgantia, mercurialia & quæ tranſpirationem liberam intercludunt præſtant, qua de cauſa etiam atque etiam monendi ſunt medici, ut cautiſſime cum dictis in ſanandis morbis merceantur, & magna prudentia iis utantur, ne plus damni quam emolumenti ægrotantibus afferant.

D §. 19.

§. 19. Poſtremo e re quoque fore duco ut quædam ſubjungamus circa correctionem vel expulſionem talismodi veneni pernitioſiſſimi, quod de novo ex Medici errore in corpore fuit productum. Dictum autem jam fuit in ſuperioribus, tenuiſſimum quidem eſſe illud principium, at ſumma potentia motus infeſtum, quod ægerrime in loco, vel à materia quadam detineri, corrigi vel immutari poſſit. Unde Medicamenta venenum per habitum corporis diffuſum alterantia pauca vel plane nulla adhuc cognita ſunt, ſed quicquid hoc loco à Medicina exſpectandum eſt, id in eo fere unice conſiſtit, ut ſubtilis hæc acrimonia ſanguini innata blandiſſime tractetur, neque vi ſed ſucceſſive & leniter ex glandulis ſubcutaneis expellatur. Si quæ autem ex remeriodum genere laudem merentur, certe adverſus omnia cujuscunque naturæ venena, palmam mihi præripere videntur, acida ex vitriolo vel ſulphure & Nitro elicita, unde mixtura ſimplex & ſolus Spiritus Vitrioli cum pauca quantitate ſpiritus eboris mixtus, item Spiritus Nitri dulcis rite præparatus, omnibus aliis alexipharmacis nobiliorem exerunt virtutem, hæc namque blande roborant & expellunt, & acre ſubtile ſal figunt atque enervant. Omnium acidorum ea natura ac conditio eſt, ut tenuia ſalium ſpicula ſepticæ indolis figant atque infringant, quod vel evidentiſſime patet in draſticis emeticis & purgantibus, quorum vis per acidos ſpiritus penitus domatur atque exſtinguitur. Inſuper magnifacimus ad cujuscunque generis venenatos morbos curandos nitri uſum inter pulveres terreos ſic dictos bezoardicos & Cordiales, utpote in Nitro ſingularis

laris deliteſcit virtus acrimoniam ſulphuream volatilem mitigandi: mediante nitro ipſum antimonii vitrum & Regulus depoſita ſua virulentia, diaphoretica evadunt & ipſum veneris vitriolum ſepticum fuſione cum nitro per ignem manſveſcit; unde in morbis malignis & quavis acrimonia etiam quæ vomitiones, diarrhæam tormina movet, nitrum moderata doſi cum bezoarticis terreis mixtum levamen ſolet afferre deſideratiſſimum. Tandem etiam omnia diluentia mucilaginoſa incraſſantia, uti ſunt gelatinæ emulſiones, decocta oſſium, dentium, ex animantium genere ſumptorum nunquam non in infringendis ſalium ſpiculis & ſic virulentia emendanda operam locare ſolent præſentiſſimam. Ubi tamen monendum & antiſpaſmodica præſertim ex ſuccino, Croco, Caſtoreo deſumpta non eſſe omittenda. His & ſimilibus qui non laude dignum quid in memoratis affectib9 præſtare poteſt, certe aliis etiam ſpecioſiſſime excogitatis id non efficiet. At cum anguſtia temporis circa nobiliſſimam hanc materiam ulteriora prohibeat, hiſce meditationibus cum gratiarum actione divina imponimus finem.

NOBILISSIMO DN. CANDIDATO S. P. D. PRÆSES.

SCitè non minus quàm verè ait *Plato*: Quævis ingenia ſtudia ardua & ſeria non attingunt, ideoque judicio prudentiâ & præſcripto eorum qui multo uſu triti & magna cum laude in arte verſati ſunt niti, dirigi & confir-

firmari juniorum conatum oportet. Sapientiſſimum hoc ſenis dictum ſi ulla in arte vel ſcientia, certè in Medicina eſt commendandum; Quanta enim opinionum ibi diſſenſio atque diſcordia eſt, ut penè nihil ratum & conſtans nihil firmum & perpetuum appareat, quoad morbi cauſas, remediorum vires, medendi variam methodum. Quam difficile eſt, occaſionem agendi in medendo arripere, quam fallax etiam Hippocratis conſenſione experimentum & difficile judicium eſt? Qua de cauſa ex hiſce nemo facile emergere poterit, niſi qui prudenti & exercitato Duce & Magiſtro utatur, qui veram viam, quæ plana & ſimplex neque multis nec perplexis obſcuritatibus & difficultatibus immerſa eſt fideliter diſcentibus tradat ac monſtret. Hoc nomine, Clariſſime Dn. Candidate Tibi effusè gratulari debeo, quod præſtantiſſimos & fidelisſimos, in Lipſienſium percelebri Academia Viros ac Duces nactus es quorum per decennium fere conſilia ſecutus theſaurum doctrinæ in Theoreticis & Practici ſolidiſſimæ longum illud tempus maturitate judicii ac ſcientiæ compenſando, Tibi comparaveris. Nihil jam ſupereſt, quàm ut eas, quas in Te præpotens Numen, condidit re dotes in ejus gloriam inque proximi ſalutem, unicè deſtines & cumulatisſime impendas. Quem in finem gratiam Dei T. O. M. quæ ad auſpicatos ſucceſſus ſubinde perneceſſaria eſt, ex pectoro toto Tibi apprecor.